

Anne Rifbjerg Lindhagen: Aschan en släkthistoria. En skildring av släkten Aschan under 300 år. 96 s, ill.

I Folklivsarkivets bibliotek i Lund hänger ett magnifikt porträtt av Gunnar Olof Hyltén-Cavallius, den svenska etnologins fader. Det är en gåva av krigsdomaren Nils Aschan (1871–1966). Hans mor Eva, var yngsta dottern till Hyltén-Cavallius och genom hennes giftermål 1870 med Carl Nilsson Aschan förenades de båda släkterna Aschan och Hyltén-Cavallius. Om släkten Aschan före 1870 och tillsammans med släkten Hyltén-Cavallius efter detta år får man rik information i den skildring Anne Rifbjerg Lindhagen nyligen utgivit. Genom sitt äktenskap med museiintendenten Nils Lindhagen blev hon själv ingift i släkterna. Nils Lindhagen (f. 1909) var son till Eva Hyltén-Cavallius dotter Valborg, gift med tuberkulosläkaren Manne Lindhagen.

Anne Lindhagen gick i viss mån till dukat bord när hon tog sig an uppgiften att skildra de båda släkterna. Eva Hyltén-Cavallius höll brevlédeds nära kontakt med sina åtta barn och berättar som en sentida Årstafu om det dagliga livet på Åryd i Småland. Hennes yngste son Willand Aschan (så uppkallad på G.O. Hyltén-Cavallius förslag) var en släktkär ämbetsman som efterlämnade ett stort släktmaterial, medan Nils Lindhagen i sin tur som konsthistoriker samlade släktporträtten. Vid ett släktemöte i Lessebo 1982 berättade han fritt om de äldre släktmedlemmarna och tack vare en bandspelare räddades därmed också de levande traditionerna.

Efter Nils Lindhagens bortgång tog sig Anne Lindhagen en uppgiften att samla och sovra det omfattande materialet i ord och bild och ge ut det i bokform. Hon har därmed gjort släkterna Aschan och Hyltén-Cavallius en stor tjänst, men tack vare så betydande personer som bergsrådet Johan Lorenz Aschan och Gunnar Olof Hyltén-Cavallius får skriften även ett betydande allmänintresse.

Som jag visat i min bok om G.O. Hyltén-Cavallius kände denne och hans bröder ett socialt handikapp som oadliga prästsöner att nå höga positioner. Genom goda giften kunde de förbättra situationen, och de strategiska giftermålen tycks även ha utmärkt yngre medlemmar i de båda släkterna. Nils Aschan var t.ex. först gift med en dotter till Nils Gabriel Djurklou och därefter med grevinnan Anna Piper.

Brev är en underbar källa eftersom de berättar om vardagliga händelser och sällan förskönar verkligheten. G.O. Hyltén-Cavallius var en flitig och framstående brevskrivare och hans dotter Eva bräddes i det hånseendet uppenbarligen på sin far. Hon ängslas som många mödrar i sin generation över sina söner när de lever livets glada dagar i Lund eller Uppsala, och hon gläds när de stadgar sig och får mark under fötterna. Rikedom och fattigdom skiftar under livsvägarna liksom hälsa och sjukdom. Sönt är livet.

Anne Lindhagen kombinerar i sin släkthistoria allmänna karakteristiker med konkreta detaljer som ger liv och lyster åt skildringen. Bildmaterialet ger miljö- och tidsfärg. De gamla släktporträtten i olja skulle lyst ännu mer om de kunnat reproduceras i färg i vacker layout och

ett enkelt stamträd skulle underlättat läsningen för icke släktmedlemmar. Men boken har en ömsint charm och tycks därigenom även spegla sin författarinna, som jag vid flera tillfällen haft glädjen att samtala med under bokens tillblivelse.

Nils-Arvid Bringéus

Med hyrbil och kamera till Dalarna 1910. Färgfotografier ur Albert Kahns arkiv, Paris. Red. av Hans Kruse, Kersti Jobs-Björklöf och Roland Andersson. Leksands Kulturnämnd. Leksand 1994. 119 s., ill.

I augusti 1910 gjorde den franske fotografen Auguste Léon en resa tillsammans med en norsk fotograf och en chaufför i hyrbil från Freys hyrverk från Stockholm via Gävle till Siljansbygden i Dalarna och åter. De var utskickade av en fransk bankir och filantrop, Albert Kahn, för att samla dokumentärt fotografiskt material till Kahns globala bildarkiv i Paris, Archives de la Planète. Sedan fotografierna från Sverige nyligen upptäckts i Paris (av journalisten Lotte Möller) och sedan det visade sig att de flesta bilderna tagits i Dalarna och hade stort kulturhistoriskt värde, har Leksands Kulturnämnd nu givit ut en intressant bok med 41 fotografier återgivna. Etnologen och museimannen Hans Kruse ansvarar för huvuddelen av research-arbetet och har skrivit värdefulla inledande och vägledande partier.

Det märkvärdiga med dessa foton från 1910 är att de är tagna i färg, med s.k. autokromplåtar, som återger färger på ett påfallande mildt och måleriskt sätt. Många av Léons färgbilder liknar känsligt utförda friluftsmålningar. Det är något av en sensation att möta dessa motiv från Sverige 1910 i levande färger: en vedskuta med svällande segel utanför Dramaten i Stockholm, de många flottbroarna över Dalälven (ett motiv som tycks ha fascinerat den franske fotografen), fåbodfolket från Vinås by som rastat vid landsvägen utanför Vika söder om Mora. Man slås av hur levande det gamla dräktskicket ännu var 1910 i socknar som Leksand och Gagnef, i varje fall kvinnornas dräkter. De vackra bilderna, många i ett slags oändligt rofyllt kvällsljus, kommenteras ingående av Kruse, Kersti Jobs-Björklöf och Roland Andersson.

Mats Hellspong